

2.МЕТОДИКА УЧЕЊА ТРАДИЦИОНАЛНИХ ИГАРА/ПЛЕСОВА

Плес, као синкретична целина покрета и музике (Ракочевић 2004: 74), присутан је у животу људи још од најстаријих времена. Традиционална игра/ плес представља средство изражавања естетског укуса, емоција, физичких и музичких способности .Кроз плес човек исказује емоције, естетски укус, физичке и музичке способности. У савременој педагогији, поред своје изражајне функције позната је чињеница да традиционална игра/плес може да служи и као васпитно-образовно средство. Управо из наведене чињенице проистиче и идеја коју треба размотрити како и на који начин,у најбољем смислу, помоћу традиционалне игре/плеса васпитно-образовно утицати на децу када знамо да се планским савладавањем и извођењем традиционална игре/плеса развијају одређене вештине и способности како код предшколске, тако и код свих узраста школске деце.

Методика наставе јесте научна дисциплина чије су матичне науке, дидактика и педагогија, а која проучава основне проблеме појединих педагошких процеса, као што су учење, васпитање и образовање. Такође, методика се бави проучавањем законитости процеса проучавања, учења, самоучења и стваралаштва у оквиру одређеног наставног предмета или савременог наставног система (Симић 2015: 7). Методика наставе васпитног рада дефинише се као „систем педагошко-методичких сазнања о путевима и могућностима остваривања циљева и задатака васпитања и образовања“ (Симић 2015: 10).

То подразумева да је методика и теоријска и практична дисциплина, те да је она релациона са педагогијом, дидактиком и праксом у васпитању и образовању и да зависи од концепције циљева и задатака у образовању и васпитању (Симић 2015: 10).

Према једој од савременијих теорија уметничког васпитања јесте теорија естетског васпитања Херберта Рида (Herbert Read) која је изложена у књизи **Васпитање кроз уметност** (Education through Art) из 1958. године. Тумачећи ставове Херберта Рида, Оливера Ђ. Гајић наводи да је васпитање путем уметности формирање новог човека, оно је средство превазилажења негативности у друштву. Уметност је та која развија машту, оштри чула, богати осећања и обнавља моћ резонувања. Уметност детета Рид повезује и са појмом слободног изражавања које је присутно од рођења и обухвата широки опсег телесних активности и мисаоних процеса. Васпитање путем уметности представља подстицај за раст и развој с обзиром на индивидуалне могућности сваког човека (Гајић 1999: 55–56, and Read 1958: [?]).

Истичући све ове констатације, према мишљењу Оливере Ђ. Гајић, Херберт Рид указује на пропусте и недостатке постојећих наставних планова и програма, те даје предлоге новог курикулума који захтева бољу корелацију између предмета и увођење естетских критеријума. Сходно томе, Рид се залаже да деци на основном ступњу васпитно-образовног процеса (деца предшколског и основношколског узраста) основа рада треба да буде игра, али она која секасније претвара у уметност. Дечје игре, стога, према Риду, треба усмерити у четири правца који ће одговарати основним менталним функцијама:

1. Осећања – драма;
2. Чулне перцепције – ликовно изражавање;
3. Интуиција – плес и музика

4. Мишљење – занатске вештине (конструктивне активности) (Гајић 1999: 56, apud Read 1958: [?]).

Деца кроз игру и плес, без обзира да ли се та два термина посматрају одвојено или заједно, стичу знања, способности и вештине, како интелектуалне, тако и социјалне, моторне, емотивне. Савремени педагошки ставови, који подржавају васпитање и образовање путем уметности и игре, подстичу код деце развој свестраније, комплетније личности. Стога се и бављење традиционалним игром/ плесом може сматрати једним видом уметничког и педагошког васпитно-образовног рада.

У процесу учења традиционалне игре/ плесова најбоље се савладава ново градиво уколико се васпитач/уметнички руководиолац придржава методичких принципа. С тим у вези, након дефинисања методике наставе, наставних метода и дидактике, биће приказане наставне методе и дидактички принципи којих би се требало придржавати и активно их примењивати у раду са најмлађима.

НАСТАВНЕ МЕТОДЕ

Како би процес наставе и учења текао што продуктивније, потребно је познавати методе рада, или наставне методе, које се изучавају у оквиру методике наставе. Уопштено гледано, под појмом наставних метода подразумевају се „путеви или начини заједничког рада наставника и ученика у наставном процесу помоћу којих ученици стичу нова знања и развијају психофизичке способности“ (Симић 2015: 37, apud Плетенац 1991: 79).

Реч метода је грчког порекла (*methodos*) и означава **пут, начин излагања или осмишљен плански поступак**. Под методом се, дакле, подразумевају начини рада и поступци који се примењују да би се остварио неки циљ. Метода представља пут помоћу којег се утврђује научна истина, а избор метода зависи од својства активности и циља који је потребно остварити (Симић 2015: 37).

Постоји више наставних метода, а њихов правилан одабир (у односу на активности или циљ који жели да се оствари), доприноси квалитетнијем процесу учења. У савременој методици, дидактици и пракси, углавном се користе следеће наставне методе:

1. Метода усменог излагања или монолошка метода;
2. Метода разговора или дијалогска метода;
3. Метода илустративних радова;
4. Демонстрациона метода;
5. Метода практичних и лабораторијских радова;
6. Метода писаних радова;
7. Метода читања и рада на тексту (Симић 2015: 38, apud Вилотијевић 2000: 213).

Приликом изучавања доступне литературе, уочавају се и друге, сличне, класификације наставних метода. Тако је, на пример, неопходно споменути Милана Ј. Јањушевића који у књизи *Дидактика* на исти начин као и претходни аутор дефинише појам наставне методе, али прави извесне промене приликом класификације.

Наиме, Милан Ј. Јањушевић наводи да у оквиру наставе постоје две главне фазе рада, а то су:

- a) обрађивање новог градива (стицање знања, вештина и навика) и
- b) утврђивање обрађеног градива (Јањушевић 1967: 88).

Дакле, у односу на ова два главна процеса, аутор даље дели наставне методе на оне које се примењују приликом стицања нових знања (монологска метода, дијалогска метода, метода читања, методе показивања) и на оне које се примењују приликом утврђивања већ стеченог знања (понављање градива у истом облику, понављање лекција у целини, понављање помоћу наставникових питања, помоћу резимирања и систематисања градива) (Јањушевић 1967: 88, 89).

Све наведене информације које се тичу методике наставе и наставних метода, примењују се у оквиру наставних предмета у школама. Међутим, исто тако, све наставне методе могу да се примене приликом обраде традиционалних игара/плесова, јер је и процес њихове обраде, уствари, процес учења.

Демонстрациона метода једна од најважнијих метода рада приликом учења традиционалних игара/ плесова. Ова метода се нарочито издваја, јер деца играчке обрасце уче имитирајући покрете који васпитач/уметнички руководиоца показује, односно демонстрира.

У књизи *Osнови методике наставе* Којо Симић наводи да постоје три начина кориштења демонстрационе наставне методе:

1. демонстрација статичких предмета,
2. демонстрација динамичних природних појава и,
3. демонстрација активности, која одговара демонстрирању покрета (Симић 2015: 52).

Управо овај последњи начин кориштења демонстрационе наставне методе, који подразумева демонстрацију активности и покрета користи се приликом учења традиционалних игара/плесова.

Исто тако и Милан Ј. Јањушевић наводи две различите методе показивања, односно демонстрације:

- 1) метода показивања ради учења вештине и
- 2) метода показивања ради стицања знања (Јањушевић 1967: 125).

Јасно се уочава да је и за учење традиционалних игара/ плесова одговарајућа метода показивања ради учења вештине. Детаљније објашњавајући ову методу, Јањушевић наводи да је управо та метода једна од најстаријих облика учења, која је постојала и пре оснивања школа, те нарочито истиче да се ова метода користи приликом учења игара (Јањушевић 1967: 126).

Неопходно је споменути да се метода демонстрације у наставном процесу сматра врло важном због тога што она подражава принцип очигледности.

Међутим ни друге наставне методе не треба занемарити, јер и оне могу да допринесу бољем и бржем учењу традиционалних плесова.

Монологском методом се деци може прво објаснити играчки образац и саопштити који традиционална игра/плес који ће бити предмет учења.

Дијалогском методом подстаћи разговор са њима, питајући их да ли су већ негде видели извођење те традиционалне игре/ плеса или да ли су већ упознати са мелодијом традиционалне игре/ плеса, нарочито ако је заступљено вокално извођење мелодије. Потом, уколико се ради о песми, руководиоца би требало да деци јасно изрецитује текст, те да им објасни непознате речи, уколико их има. Тако на пример, у раду са предшколском децом веома се често јављају **непознате речи** у традиционалним песмама, у виду локалних

дијалеката, у виду архаизама или страних речи и израза који деци можда нису познати. С тим у вези, треба имати у виду да је деци преко неопходно додатно објашњење текста.

Дијаложка и монолошка метода рада са децом нарочито је важна како би код њих подстакла процес мотивације и заинтересованости за сам процес обраде традиционалног плеса.

Комбинована метода рада се можда и највише користи у пракси, јер се њоме спаја монолошка и демонстрациона метода, тако што док руководилац игра пред децом истовремено броји кораке, говори смер кретања, практично објашњава играчки образац док га истовремено демонстрира. С тим у вези, веома је важно истаћи да **терминологија** коју васпитачи/уметнички руководиоци користе приликом објашњавања играчких образаца могла би да буде једна од тема за даља истраживања јер она није јединствена. Поред ових наставних метода које се могу користити у оквиру сваког процеса учења, тј. у оквиру сваког наставног предмета, постоје и специфичне наставне методе.

Специфичне наставне методе не могу се побројати и дефинисати у потпуности као опште. Самим тим што се разликују од предмета до предмета, могу да се разликују и у зависности од васпитача/уметничког руководиоца. То значи да сам васпитач/уметнички руководилац, стичући искуство у раду са децом, може да пронађе неки начин рада, помоћу којег ће на што бржи и једноставнији начин објаснити играчки образац. Веома је важно истаћи да и начин рада васпитача/руководиоца у великој мери зависи од динамике групе и саме деце, те да се свака метода, небитно да ли је општа или специфична, треба да се прилагоди тој одређеној групи и, самим тим, она ће бивати преиспитивана и модификована, из године у годину, у складу са захтевима деце и њихових узраста и способности.

ДИДАКТИКА

Када је реч о методици наставе, неопходно је објаснити шта је то дидактика.

Дидактика је грана педагогије која се бави општим проблемима наставе, а на основу дидактике као опште теорије о целокупној настави изграђују се и методике појединих наставних предмета (Јањушевић 1967: 5-6). Појам наставе дефинише се као процес планског, организованог васпитања који се обавља у разним врстама школа и помоћу кога ученици, уз руковођење и подстицај наставника, стичу знања, умећа, вештине и навике (Јањушевић 1967: 6).

Сама реч дидактика потиче од грчке речи *didasko* што значи поучавам или *didaskalia*, што значи обучавање, настава (Јањушевић 1967: 5).

Термин дидактика усталио се у педагошкој литератури крајем XVI и почетком XVII века, а нарочито делом Јана Амоса Коменског **Велика дидактика** из **1632.** године (Јањушевић 1967: 5).

Из разлога за поставком основа методике традиционалне игре/плесова у будућности ће се јавити јасна потреба за вршењем детаљних теренских истраживања начина рада васпитача и (или) уметничких руководиоца са најмлађима у предшколским установама као и у постојећим КУД-овима и Дечијим културним центрима. Уз одговоре добијене путем интервјуа са васпитачима/уметничким руководиоцима али и са децом предшколског узраста, као и методом директне опсервације и упоредном анализом традиционалних плесова би се утврдило би се и указало на чињеницу да ли су музички и играчки обрасци, који се практикују у раду са предшколском децом, као и они који су заступљени на

репертоару КУД-а у складу са датим дечјим узрастом. Такође, анализом традиционалних игара/ плесова који би том приликом планираних теренских истраживања били забележени, јасно би се указало на вештине и способности које деца стичу савладавањем ових традиционалних игри/плесова онда када знамо да само бављењем музиком- традиционалном игром/ плесом и традиционалним песмама од осам утврђених врста интелигенције развија чак седам врста интелигенције истовремено.

Играчки обрасци који се бележе на теренским истраживањима сагледају се структурално-формалном анализом плеса. Оваквим приступом, анализирају се карактеристике играчких образаца, локације и формације играча, број играча, њихова међусобна повезаност, путања кретања, као и ритмички системи (Ракочевић 2011: 67).

Управо анализа КНИ-кореографија народне игре(Бајић-Стојиљковић) које изводе дечје групе могла би да послужи као хипотеза за будућа истраживања. Стога, анализа играчких образаца будућих истраживања треба да обухвати сагледавање следећих параметара: карактеристике играчких образаца, међусобну повезаност играча и ритмичке системе. Треба напоменути чињеницу да се приликом сагледавања основних карактеристика играчких образаца, као једног од параметара структуралне анализе, као основни кинетички елементи јављају **кораци и гесте**.

Кораци се дефинишу као пренос тежине тела у простору, док гесте представљају покрете тзв. слободне ноге (Ракочевић 2011: 86).

Са аспекта методике наставе Музичке културе деца би требало првенствено да се упознају са правилним музичким формама, како би стекла осећај за целину или фразу (Роџгај 1950: 175). Исти је случај и са играчким формама. Дакле, мелодијски или играчки образац, не само да би требало да имају јасну, лако препознатљиву форму, него би требало да се њихове формалне целине међусобно подударују. Стога, уколико се форма музичког и играчког обрасца традиционалног плеса не поклапа, може се сматрати да он није намењен деци нижег школског узраста, јер они у том периоду тек стичу схватања о формално заокруженим целинама музичке, па тако и кинетичке форме(Ђаџанин,2017).

Форме кинетичких образаца анализирају се по узору на анализу форме музичких облика. Према оваквом схватању, формалне јединице играчких образаца одређене су према следећој хијерархији:

1. Елемент (Е) – најмањи и недељиви део играчког обрасца који садржи један ритмички импулс, а то су појединачни покрети и позиције тела;
2. Субмотив (С – cell) – једноставна кинетичка конфигурација која садржи два или три ритмичка импулса;
3. Мотив (М) – најмања самостална композициона јединица која садржи кинетичке, ритмичке и динамичке функције који дају заокружену целину;
4. Фраза (F) – најмања интегрална јединица кроз коју се идентификује појединачни играчки образац или тип игре;
5. Део (R) – затворена форма сачињена из фраза;
6. Тотус (T) – највиши формални ниво играчког обрасца, у коме су сједињени сви наведени параметри (Ракочевић 2011: 38–39).

Како је циљ формалне анализе да укаже само на подударана између формалних целина и фраза између кинетичких и музичких образаца, а не да анализира играчке обрасце до

елемента, као његовог најмањег дела, у анализу неће бити уврштени сви наведени параметри. Форма играчког обрасца биће сагледана само кроз делове, као формалне целине и фразе, као најмање интегралне јединице.

Према једој од савременијих теорија уметничког васпитања јесте теорија естетског васпитања Херберта Рида (Herbert Read) која је изложена у књизи **Васпитање кроз уметност** (Education through Art) из 1958. године. Тумачећи ставове Херберта Рида, Оливера Ђ. Гајић наводи да је васпитање путем уметности формирање новог човека, оно је средство превазилажења негативности у друштву. Уметност је та која развија машту, оштри чула, богати осећања и обнавља моћ резоновања. Уметност детета Рид повезује и са појмом слободног изражавања које је присутно од рођења и обухвата широки опсег телесних активности и мисаоних процеса. Васпитање путем уметности представља подстицај за раст и развој с обзиром на индивидуалне могућности сваког човека (Гајић 1999: 55–56, apud Read 1958: [?]).

Истичући све ове констатације, према мишљењу Оливере Ђ. Гајић, Херберт Рид критикује постојећи наставни план и програм, те даје предлоге новог курикулума који захтева бољу корелацију између предмета и увођење естетских критеријума. Сходно томе, Рид се залаже да деца на основном ступњу васпитно-образовног процеса (деца предшколског и основношколског узраста) основа рада треба да буде игра, али она која се ³⁰ Подвукла касније претвара у уметност. Дечје игре, стога, према Риду, треба усмерити у четири правца који ће одговарати основним менталним функцијама:

1. Осећања – драма;
2. Чулне перцепције – ликовно изражавање;
3. Интуиција – плес и музика
4. Мишљење – занатске вештине (конструктивне активности) (Гајић 1999: 56, apud Read 1958: [?]).

Деца кроз игру и плес, без обзира да ли се та два термина посматрају одвојено или заједно, стичу знања, способности и вештине, како интелектуалне, тако и социјалне, моторне, емотивне. Савремени педагошки ставови, који подржавају васпитање и образовање путем уметности и игре, подстичу код деце развој свестраније, комплетније личности. Стога се и бављење традиционалним плесом може сматрати једним видом уметничког и педагошког васпитно-образовног рада.